

Kościół w przestrzeni publicznej

Dokument studyjny
Światowej Federacji Luterańskiej

THE
LUTHERAN
WORLD
FEDERATION

Kościół w przestrzeni publicznej

Dokument studyjny Światowej Federacji Luteriańskiej

© The Lutheran World Federation, 2016

Wydawca: Department for Theology and Public Witness LWF [Wydział Teologii i Publicznego Świadcstwa Światowej Federacji Luterńskiej].

Wydawca tłumaczenia polskiego: Wydawnictwo Warto

Tłumaczenie: Monika Mendroch

Redakcja merytoryczna: Komitet Krajowy Światowej Federacji Luterńskiej/Jerzy Sojka

Podstawą tłumaczenia były wersja angielska dokumentu: *The Church in the Public Space. A Study Document of The Lutheran World Federation*, [Geneva 2016]. Tłumaczenie skonsultowano z wersją niemiecką dokumentu: *Die Kirche im öffentlichen Raum. Ein Studiendokument des Lutherischen Weltbundes*, [Genf 2016].

Obie wersje językowe dostępne są w formie elektronicznej na: <https://www.lutheranworld.org/content/resource-church-public-space> (dostęp: 17.02.2017).

Teksty biblijne przytoczono za: *Biblia to jest Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*.

Nowy przekład z języków hebrajskiego i greckiego opracowany przez Komisję Przekładu Pisma Świętego, Warszawa 1996.

Odniesienia do tekstów autorstwa Marcina Lutera przytaczane są według edycji krytycznej: *D. Martin Luthers Werke. Kritische Gesamtausgabe*, Weimar 1883-2009 [skrót: WA].

Opracowanie graficzne: Karolina Węglarzy

Zdjęcie na okładce: Delegacja ŚFL na COP20 złożona z młodych orędowników na rzecz klimatu ze wszystkich regionów ŚFL spotkała się z Christianą Figueres, przewodniczącą Ramowej konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu (UNFCCC) w Limie. Podczas międzyreligijnego czuwania w wigilię pierwszego dnia konferencji reprezentanci różnych religii przekazali Figueres symboliczną zieloną świecę. Zaprezentowała ją podczas otwarcia COP20 i później opublikowała wpis na Twitterze „Wasza świeca była na podium w czasie dnia otwarcia COP20. Niech jej światło oświełi obrady”.

Zdjęcie: LWF/Sean Hawkey

Tłumaczenie i wydanie dokumentów w języku polskim zostało wykonane na zlecenie Kancelarii Biskupa Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP.

Publikacja została sfinansowana ze środków Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP.

Spis treści

Przedmowa • 9

Wprowadzenie • 13

- Globalny dyskurs na temat publicznej roli religii • 13
- Boże zaangażowanie w świecie jako podstawa roli Kościoła w przestrzeni publicznej • 15
- Cel i struktura tego dokumentu • 18

Przestrzeń publiczna jako sprawiedliwe miejsce dla wszystkich • 21

- Sprawiedliwe miejsce dla wszystkich • 21
- Przestrzeń publiczna – rzeczywistość • 22
- Płynne granice • 24
- Kościół jako przestrzeń publiczna • 25
- Pytania dotyczące dynamiki przestrzeni publicznej • 26

Rola Kościoła w przestrzeni publicznej – perspektywa
luteńska • 27

- Uwolnieni dzięki Bożej łasce – nasze powołanie chrzcielne • 27
- Rozróżnienie pomiędzy obszarem duchowym a świeckim • 29
- Wyzwania w mierzeniu się z rozróżnianiem • 31
- Pytania dotyczące rozróżnienia pomiędzy dwoma obszarami • 34

Charakterystyka luteriańskiego zaangażowania publicznego	• 35
Odwaga i jasność: luteriańskie świadectwo publiczne w wierze	• 35
Cierpliwość i wytrwałość: luteriańskie świadectwo publiczne w nadziei	• 36
Solidarność i uzdolnienie: luteriańskie świadectwo publiczne w miłości	• 37
Pytania dotyczące charakterystyki luteriańskiego zaangażowania publicznego	• 38
Jak Kościół angażuje się w przestrzeni publicznej	• 39
Przykłady publicznego zaangażowania	• 39
Przykład 1: Zaangażowanie na rzecz uchodźców	• 39
Przykład 2: Zaangażowanie na rzecz pokonywania wykluczenia społecznego	• 40
Przykład 3: Zaangażowanie na rzecz sprawiedliwości płci [<i>gender</i>]	• 40
Przykład 4: Zaangażowanie na rzecz sprawiedliwości klimatycznej	• 41
Przykład 5: Zaangażowanie na rzecz pokojowych relacji międzyreligijnych	• 42
Trzy wymiary publicznego zaangażowania	• 42
Pytania dotyczące zaangażowania Kościoła	• 44
ABC zaangażowania Kościoła w przestrzeń publiczną	• 45

Aneks • 49

Kościół w przestrzeni publicznej – oświadczenie
Światowej Federacji Luteriańskiej • 49

Grupa robocza • 55

Przedmowa

Martin Junge

„Uwolnieni dzięki Bożej łasce” – wyznajemy i świętujemy to dające życie i radosne doświadczenie, podążając w stronę jubileuszu Reformacji, który przypada na 2017 rok. Siła tego wydarzenia wykracza daleko poza mury Kościoła; pozostawia widoczne ślady w przestrzeni publicznej. Reformacja była katalizatorem zmiany, zarówno w Kościele, jak i społeczeństwie. Pastoralna i diakonijna troska Marcina Lutera o ludzi zmusiła go do publicznego wystąpienia – do zaprotestowania, wyrażenia krytyki i rady w oparciu o to, co uznawał za prawdę Ewangelii. Zadręczał się ludzkim cierpieniem, a jego profetyczny gniew na posiadających władzę w Kościele i społeczeństwie zmusił go do przedstawienia swoich teologicznych poglądów, które rozwinął poprzez życie modlitewne i badania naukowe.

„Uwolnieni dzięki Bożej łasce” – Kościoły łączą się we wspólnotę i aktywnie angażują się w przestrzeni publicznej w pracę na rzecz sprawiedliwości, pokoju i pojednania. Czasami przybiera to formę bardzo widocznych działań, innym razem Kościoły dają odważne świadectwo, służąc swoim bliźnim w potrzebie poprzez ciche i wytrwałe diakonijne zaangażowanie. Światowa Federacja Luterńska (ŚFL) poprzez swoje Kościoły członkowskie, programy i projekty jest aktywnie zaangażowana w oparte na wspólnocie działania na rzecz pokoju i sprawiedliwości oraz praw człowieka.

Jednocześnie ŚFL zaangażowała się w teologiczną refleksję, która pogłębia nasze rozumienie roli Kościoła w przestrzeni publicznej dzisiaj. Konferencja ŚFL pt. „Globalne perspektywy Reformacji. Interakcje pomiędzy

teologią, polityką a ekonomią”, która miała miejsce w Windhoek w Namibii w okolicach Świąta Reformacji 2015, przyniosła wnikliwie analizy i inspirowane perspektywy dla teologicznego osądu współczesnych, palących kwestii publicznych. Ponadto ŚFL zaprosiła partnerów ekumenicznych i międzywyznaniowych do wspólnego przyjrzenia się temu, w jaki sposób społeczności religijne mogą wnieść znaczący wkład w umacnianie przestrzeni publicznej. Konsultacje odbyły się w styczniu 2014 w Münster w Niemczech¹, w maju 2014 w Dar es Salaam w Tanzanii i we wrześniu 2015 w Hong Kongu w Chinach².

Niniejszy dokument studyjny został przygotowany przez międzynarodową grupę teologów luterzańskich, która została powołana w listopadzie 2014 roku przez Zgromadzenie Przewodniczących ŚFL, a w jej skład weszli: arcybiskup dr Antje Jackelén (Szwecja) jako przewodnicząca, biskup em. dr Suneel Bhanu Busi (Indie), ks. dr Eva Harasta (Austria), dr Eneida Jacobsen (Brazylia), dr Kathryn Lohre (USA), dr Jerzy Sojka (Polska). Ponieważ biskupem Zephania Kameeta musiał zrezygnować z uczestnictwa w grupie ze względu na fakt, że został mianowany Ministrem ds. Opieki Społecznej i Likwidowania Biedy w Namibii, jego miejsce zajął ks. Lusungu Mbilinyi (Tanzania). Grupa studyjna spotkała się w styczniu 2015 roku w Akademii Ewangelickiej w Bad Boll w Niemczech, podczas konferencji Windhoek w Namibii w październiku 2015 roku oraz w Sigtuna stiftelsen w Szwecji w lutym 2016 roku. Chciałbym wyrazić tej grupie wdzięczność za ich nieustrudzone oddanie niniejszemu procesowi studyjnemu.

Na swoim posiedzeniu w Wittenberdze w czerwcu 2016 Rada ŚFL otrzymała ten dokument studyjny i rekomendowała go Kościołom członkowskim jako przedmiot studiów i punkt wyjścia do zaangażowania. Zachęcam

-
- 1 Materiały z tej konsultacji ukazały się jako: *Religious Plurality and the Public Space. Joint Christian-Muslim Theological Reflections*, „LWF-Studies” r. 2015, z. 1, https://www.lutheranworld.org/sites/default/files/DTPW-Studies-201501-Religious_Plurality_in_Public_Space.pdf (dostęp: 17.02.2017) – przyp. red.
 - 2 Materiały z tej konsultacji ukazały się jako: *Interactive Pluralism in Asia. Religious Life and Public Space*, „LWF-Studies” r. 2016, z. 1, https://www.lutheranworld.org/sites/default/files/dtpw-studies-201601-pluralism_in_asia-low.pdf (dostęp: 17.02.2017) – przyp. red.

Kościół członkowski, programy i projekty ŚFL, seminaria teologiczne, partnerów ekumenicznych i międzywyznaniowych do zapoznania się z tym dokumentem i dyskusji nad pytaniami, które stawia. Ten tekst jest ważnym odniesieniem dla działań związanych z jubileuszem Reformacji i tych poza niego wykraczających. Niech będzie narzędziem do wzmacniania wspólnoty luterańskiej i jej partnerów w aktywnym zaangażowaniu w przestrzeń publiczną na poziomie lokalnym i globalnym, dzięki czemu będzie to miejsce sprawiedliwe dla wszystkich.

Wprowadzenie

Globalny dyskurs na temat publicznej roli religii

W ostatnich latach stare jak świat pytanie ludzkości na temat roli religii w społeczeństwie ponownie zyskało uwagę opinii publicznej. Religia dotyka ludzkich serc, wpływa na ludzkie myślenie i dlatego ma ogromną moc i oddziaływanie. Znane są imponujące przykłady tego, jak religijne idee i działania wpływały na dobrostan, chroniąc ludzką godność oraz zwalczając i przezwyciężając biedę i cierpienie. Ludzie na całym świecie opowiadają historie o tym, jak ich wiara czy religia umożliwiają im orientację, a także stanowią źródło uwalnienia, pocieszenia, siły, przemiany czy uzdrowienia, zarówno w ich życiu, jak i w życiu wspólnoty. Religia, ze względu na swoją moc, była wspierana i spotykała się z aprobatą, ale czasami postrzegana była również ze strachem i podejrzeniem. Działacze religijni, którzy działali w sposób manipulacyjny, dominujący czy za pomocą przemocy, często stawali się obiektem krytyki a czasami oporu. Za każdym razem, gdy działacze religijni silnie ze sobą konkurują, destrukcyjne i stwarzające podziały efekty tych walk są źródłem wielkiego niepokoju.

Wiara i przynależność religijna dają ludziom siłę i wzmacniają ich, mogą jednak również powodować podatność na zranienia. Religia zaostrza czasami ukrytą dynamikę władzy, ale ma również potencjał, by odkryć i ukazać cichą dynamikę władzy, ucisku i narażenia na zranienia.

Pytanie o rolę religii w społeczeństwie dotyka ludzkich doświadczeń egzystencjalnych i porusza problemy systemowe. Przedmiotem debaty jest, czy religia jest kwestią publiczną, czy prywatną oraz w jaki sposób sfery świeckie i religijne powinny być rozróżnione w społeczeństwie. Na

poziomie globalnym wpływ na to ma przynajmniej pięć znaczących dyskursów:

- **Religia i polityka:** Jaka powinna być wzajemna relacja pomiędzy społecznościami religijnymi, działaczami i instytucjami politycznymi? Jakie są konstytucyjne i prawne ramy życia religijnego w społeczeństwie i w jaki sposób ludzie wiary żyją jako obywatele w swoich społeczeństwach? W jaki sposób działacze religijni wzmacniają bądź podważają międzynarodowe standardy praw człowieka?
- **Religia i ekonomia:** W jaki sposób ludzie wiary wyrażają swoje postrzeganie sprawiedliwości społecznej? W jaki sposób działają oni jako producenci, konsumenci i handlowcy w kontekście neoliberalnej gospodarki rynkowej? W jaki sposób społeczności religijne odpowiadają na fakt, że racjonalność rynkowa stała się logiką dominującą praktycznie we wszystkich sferach życia?
- **Religia i kultura:** Jak społeczności religijne reagują na sposób, w jaki kultura wpływa na ludzkie postrzeganie, interpretowanie i analizowanie rzeczywistości? Jak społeczności religijne wykorzystują narzędzia kulturowe, takie jak media, a jak one wykorzystują religię? Czy w kwestii używania i nadużywania mediów istnieje jakaś krytyczna i autokrytyczna refleksja? W jaki sposób różne rodzaje mediów czy inne narzędzia kulturowe wspierają lub utrudniają tworzenie przestrzeni publicznej w społeczeństwie?
- **Religia i przemoc:** W jaki sposób społeczności religijne reagują na przemoc w domach, instytucjach czy na ulicy? W jaki sposób religijne nauczanie i praktyki godzą się na akty przemocy bądź do nich zachęcają, a jak z nią walczą i promują pojednanie? W jaki sposób społeczności religijne wnoszą swoją wizję pokoju w przestrzeń publiczną w sposób wiarygodny i możliwy do zastosowania?
- **Religia i nauka:** W jaki sposób religijne i naukowe światopoglądy oddziałują na siebie? Jaki rodzaj wiedzy naukowej może zwiększyć

zaangażowanie Kościoła w przestrzeni publicznej? W jaki sposób nasza wiara w wiedzę (nauka) i wiedza o wierze (teologia i praktyka religijna) mogą działać razem dla wspólnego dobra świata?

W czasach, w których debata polityczna w wielu krajach stała się spolaryzowana, istotne jest, by społeczności religijne włączały kobiety, mężczyzn i młodzież w udzielanie odpowiedzi na te pytania – zarówno wewnątrz, jak i na zewnątrz ich wspólnot – w różnych sytuacjach, takich jak spotkania liderów, seminaria teologiczne, spotkania we wspólnotach religijnych i miejscach nabożeństw. Te wszystkie pięć dyskursów wpływa na zasięg i jakość życia publicznego w społeczeństwie.

Wspólnoty religijne mówią, w jaki sposób ich zróżnicowane opowieści wiary wyobrażają sobie wspólną przestrzeń publiczną, jednocześnie słuchając i będąc w pełni świadomymi perspektyw innych religijnych lub niereligijnych przekonań. W tym procesie społeczności szukają wspólnych punktów odniesienia i potwierdzają je, a uczą się poprzez swoje spotkania szanować różnice.

Boże zaangażowanie w świecie jako podstawa roli Kościoła w przestrzeni publicznej

Bóg kocha świat i nigdy nie przestaje się w niego angażować: to głębokie przekonanie wiary motywuje Kościoły do angażowania się w przestrzeń publiczną. Bóg stworzył świat za pomocą Słowa i dał mu życie poprzez Ducha. We wcieleniu Jezusa Chrystusa Bóg przyszedł na świat w najgłębszy możliwy sposób, przychodząc z głębokim współodczuwaniem radości, cierpienia, nadziei i bólu tego świata. W Jezusie Chrystusie Bóg radował się podczas wesela w Kanie, troszcząc się o to, by nikomu nie zabrakło wina. W Jezusie Chrystusie Bóg przetrwał tortury i upokarzającą śmierć na krzyżu, przez co upewnił nas, że każdy wymiar ludzkiego życia, nawet najbardziej okrutne i bolesne doświadczenie, niesie ze sobą obietnicę Bożej obecności. Bóg wybrał wcielenie w Jezusie Chrystusie jako sposób na objawienie ludzkości i całemu

stworzeniu swojej woli. Boże zaangażowanie w świat powoduje, że teologia i praktyka kościelna udają się w stronę świata – do przestrzeni publicznej.

Jako Kościoły i chrześcijanie jesteśmy ukształtowani przez przesłanie Ewangelii, uwalniającą moc, która przemienia nas, żebyśmy prowadzili życie będące jej odbiciem. Ponowne odkrycie usprawiedliwienia z łaski przez wiarę podczas Reformacji pociągnęło za sobą odnowioną wizję sprawiedliwości w społeczeństwie i przemienionych ludziach, Kościele i innych instytucjach. Duchowa jasność, która wynikała z pogłębionego rozumienia przesłania Ewangelii, uwolniła wspaniałą energię do przemieniania społeczeństwa. Jednym z konkretnych przykładów jest strategiczne podejście do walki z biedą poprzez instytucję wspólnych kas pomocowych, przez które społeczność realizowała swoje zobowiązanie do opieki nad biednymi. Reformatorzy wzywali władze polityczne i centra ekonomiczne, by nie tylko zaspokajały natychmiastowe potrzeby ludzi, ale również zareagowały na przyczynę biedy, ekonomicznej marginalizacji i braku świadomości.

Powszechna edukacja, jedno z głównych zagadnień okresu Reformacji, nadal znajduje się w sercu obecności Kościoła w świecie. Jej celem jest przygotowanie ludzi do bycia dojrzałymi podmiotami, by mogli prowadzić odpowiedzialne życie i wносить znaczący wkład we wspólne dobro. Edukacja była postrzegana jako proces holistyczny, który zakłada uwolnienie i rozwój umysłu i serca, ciała i duszy, przez co uzdalniała wszystkich ludzi do wypełniania w całej rozciągłości ich powołania jako obywateli.

Dla luteran kluczową troską zawsze były sprawiedliwe i odpowiedzialne działania w Kościele i społeczeństwie. Podczas gdy w ubiegłych stuleciach luteranie skupiali swoją uwagę na władzach państwowych, we współczesnych demokratycznych i pluralistycznych społeczeństwach w centralnym punkcie znajduje się poparcie dla kluczowej roli społeczeństwa obywatelskiego, które aktywnie uczestniczy w przestrzeni publicznej.

Luteranie są aktywni w przestrzeni publicznej nie tylko jako indywidualne jednostki, ale również jako wspólnota wierzących. Kościoły luterskie zawsze były aktywne w społeczeństwie poprzez słowa i czyny. Od momentu powstania w 1947 roku Światowa Federacja Luterska poprzez swoje władze publikowała oświadczenia i uchwały dotyczące najważniejszych kwestii.

Pierwsza uchwała I Zgromadzenia ŚFL w Lund skupiała się na rzecznictwie w interesie „osób bezdomnych, przesiedlonych i uchodźców bez względu na ich pochodzenie, język, narodowość czy status”³. Wzywała rządy państw i Organizację Narodów Zjednoczonych do wsparcia wolności religijnej i wolności wyznania. Od tego czasu ŚFL regularnie publikuje oświadczenia dotyczące poszczególnych tematów i wyzwań, jak też zalecenia dla Kościołów członkowskich i władz politycznych na różnych poziomach.

Aktywna obecność Kościoła w przestrzeni publicznej wiąże się z komunikacją religijną, taką jak zwiastowanie i modlitwa, oraz komunikacją świecką, jak publiczne oświadczenia i różne formy rzecznictwa. Działania Kościoła sięgają od interwencji diakonijnych i działań społeczności na rzecz pokoju i sprawiedliwości na poziomie lokalnym, aż do pracy na rzecz zmiany instytucjonalnej na poziomie lokalnym i globalnym.

Każdy Kościół ma swoją własną historię zaangażowania w przestrzeni publicznej. Istnieją różne zewnętrzne czynniki, które wpływają na sposób, w jaki Kościoły są aktywne w przestrzeni publicznej: konstytucja i przepisy prawne stanowią ramę, wewnątrz której społeczności religijne mogą się organizować i współdziałać z innymi. Ponadto sytuacja bycia większością/mniejszością wpływa na zakres ich działania. Innym czynnikiem związanym z działaniem Kościołów w przestrzeni publicznej jest bliskość lub odległość od aktywnych podmiotów w innych sferach społecznych, takich jak kultura, ekonomia, polityka, media, nauka. Jasne jest, że działanie Kościołów w społeczeństwie nie zależy tylko od liczb, ponieważ istnieje wiele przykładów znaczącego wpływu, jaki twórcze mniejszości religijne wywierały na swoje społeczeństwa.

W niektórych sytuacjach Kościoły są prowadzone przez wezwanie proroka Jeremiasza: „A starajcie się o pomyślność miasta, do którego skazałem was na wygnanie, i módlcie się za nie do Pana, bo od jego pomyślności zależy wasza pomyślność!” (Jr 29,7). To sprawiło, że Kościoły zaczęły aktywnie szukać współpracy z innymi społecznościami dla wspólnego dobra. Tam,

3 *Report of Section III. Appendix, w: Proceedings of the Lutheran World Federation Assembly Lund, Sweden June 30 - July 6, 1947, Philadelphia 1948, s. 92.*

gdzie Kościoły mają siłę lub mocną pozycję, Pawłowe wezwanie do tego, by nie iść na kompromis ze światem, stało się ważnym przypomnieniem dla kościelnego świadectwa: „A nie upodabniajcie się do tego świata, ale się przemieńcie przez odnowienie umysłu swego, abyście umieli rozróżnić, co jest wolą Bożą, co jest dobre, miłe i doskonałe” (Rz 12,2).

Cel i struktura tego dokumentu

Z okazji jubileuszu 500 lat Reformacji niniejszy dokument dobitnie pragnie wyrazić publiczne zaangażowanie jako kościelną, nieprzerwaną odpowiedź na wolność, darowaną nam w Chrystusie do kochania i służenia bliźniemu. W takim zaangażowaniu wydaje owoce reformacyjny pogląd na Ewangelię, Kościół i społeczeństwo. Podczas gdy razem patrzymy w przyszłość jako globalna wspólnota Kościołów, dokument ten wzywa ŚFL i jej Kościoły członkowskie do głębszego zaangażowania publicznego.

W pierwszej części dokument ten nakreśla charakterystykę pojęcia przestrzeni publicznej i promuje ideę, zgodnie z którą przestrzeń publiczna powinna być rozumiana jako „sprawiedliwe miejsce dla wszystkich”. Rzuca światło na to, w jaki sposób Kościół poprzez swoją obecność i działania może wnieść wkład w tworzenie przestrzeni publicznej, która jest inkluzyjna, sprawiedliwa i pokojowa.

Druga część przedstawia teologiczne podstawy publicznego zaangażowania z luteriańskiej perspektywy. Powołanie chrzcielne jest postrzegane jako podstawa publicznego zaangażowania Kościoła. Przez wiarę doświadczamy Bożego uwolnienia dzięki łasce. Taka wiara daje horyzont, dzięki któremu możemy sobie wyobrazić, że Bożym celem dla tego świata jest dobro wszystkich i że mamy wolność, by bezinteresownie troszczyć się o bliźniego w potrzebie. Dokument analizuje poglądy i wyzwania, odnoszące się do teologicznego pojęcia dwóch królestw, zwanych także regimentami.

W trzeciej części charakterystyka publicznego zaangażowania została wyrażona w relacji do triady z 1 Listu do Koryntian 13: wiara-nadzieja-miłość.

Kościoty są wezwane do zaangażowania się w analizę, osąd i działanie na rzecz określenia miejsca, w którym muszą mówić i działać, oraz tego, z kim mają współpracować, a dla kogo stanowić wyzwanie.

Czwarta część za pomocą przykładów pokazuje, w jaki sposób jest to wprowadzone w życie w ŚFL w odniesieniu do pięciu kwestii życia publicznego. Ponadto pokazuje, jak należy zaangażować trzy podstawowe wymiary: obszary działania, wzorce myślenia i struktury, gdy Kościoły wnoszą swój wkład w kształtowanie przestrzeni publicznej jako sprawiedliwego miejsca dla wszystkich.

Ostatnia część zawiera główne idee tego dokumentu w formie „ABC zaangażowania w przestrzeni publicznej”.

Każda z tych części może zostać wykorzystana jako narzędzie do analizowania dynamiki pomiędzy Kościołem a przestrzenią publiczną w kontekście czytelnika. Na końcu każdej części znajdują się trzy pytania, które mogą służyć refleksji.

Przestrzeń publiczna jako sprawiedliwe miejsce dla wszystkich

Sprawiedliwe miejsce dla wszystkich

Naszym celem jako chrześcijan jest sprawienie, by wszystkie obszary przestrzeni publicznej były dostępne dla każdego, bez względu na kolor skóry, pochodzenie, wyznanie czy płeć [gender]. Ma to zarówno fizyczne, jak i społeczne konotacje: przestrzenie publiczne, w przeciwieństwie do prywatnych, są dostępne dla wszystkich i powinny być miejscem, w którym społeczeństwo komunikuje się, dzieli ideami, środkami, krytyką i informacjami dotyczącymi różnych kwestii. W znaczeniu fizycznym na przykład park publiczny jest przede wszystkim publiczny. Może być również miejscem społecznych zgromadzeń i politycznych demonstracji, zatem przypisuje się mu funkcję komunikacyjną, społeczną.

Przestrzenie publiczne mogą być przestrzeniami społecznego wzmocnienia wtedy, gdy grupy wykluczone z procesów społecznych, politycznych i ekonomicznych są słyszalne, mogą publicznie stawiać swoje postulaty i dzięki temu mogą wносить wkład w rozwój publicznych sposobów działania i transformacji kulturowej. W minionych dekadach nowe aktywne podmioty społeczne uwarściwiały na kwestie dotyczące feminizmu, ekonomii, środowiska, pochodzenia (system kastowy) i rasy.

Inkluzyjna, zintegrowana przestrzeń publiczna jest wynikiem połączenia kilku przestrzeni publicznych w przestrzeń ze wspólną własnością i przynależnością. Komunikacja społeczna, która jest możliwa dzięki przecięciu się różnych przestrzeni publicznych reprezentujących różne interesy i sprawy, odgrywa istotną rolę demokratyczną w formowaniu opinii publicznej

i wspólnym dążeniu do sprawiedliwości. Społeczeństwo jest lepiej wyposażone do pracy zmierzającej do wspólnego dobra dzięki spotkaniu się i uznaniu różnych perspektyw, wymagań i aspiracji. Przestrzeń publiczna jako sprawiedliwe miejsce dla wszystkich charakteryzuje się trzema podstawowymi elementami:

- Równym dostępem do wspólnych dóbr i procesów politycznego podejmowania decyzji.
- Bezpieczeństwem, zwłaszcza tych, którzy wymagają opieki.
- Mającym znaczenie uczestnictwem i interakcją wszystkich grup społecznych.

Przestrzeń publiczna – rzeczywistość

Inkluzyjna przestrzeń publiczna umożliwia równy dostęp i uczestnictwo, a każdy, kto do niej wchodzi, powinien czuć się mile widziany i bezpieczny. Jednak prawdziwe doświadczenie ludzi związane z przestrzenią publiczną często jest dalekie od tego założenia.

- Rdzenne społeczności w wielu krajach walczą o pokój i godność. Ubiegają się o swoje prawo do ziemi i środków do życia, a ich celem jest pokonanie biedy i otrzymanie dostępu do usług publicznych.
- Ludzie niepełnosprawni fizycznie stale napotykać trudności w przestrzeni publicznej, ponieważ często brakuje odpowiedniego dostępu do budynków i publicznej komunikacji, w wyniku czego nie mogą egzekwować swoich podstawowych praw politycznych i ekonomicznych.
- Dyskryminacja za względu na przynależność etniczną i kastową to wszechobecna rzeczywistość, która prowadzi do niezliczonej liczby doświadczeń związanych z dyskryminacją we wszystkich sferach życia i stałych przejawów przemocy, zniszczenia i śmierci.
- Swobodne poruszanie się po ulicy często nie jest bezpieczne dla ludzi, zwłaszcza dla kobiet i osób, które postrzegane są jako odmienne.

- Rośnie świadomość agresji wobec gejów, lesbijek i osób transseksualnych w przestrzeni publicznej.
- Wiele społeczeństw cierpi ze względu na różne akty nietolerancji religijnej, a brak wolności religijnej czy wolności wyznania hamuje równy dostęp do przestrzeni publicznej.
- Wymagający opieki oraz mniejszości mają ograniczony dostęp do wspólnych dóbr i są często niesprawiedliwie przedstawiani w mediach.
- Opinia publiczna jest bombardowana reklamami przedstawiającymi nierzeczywiste ideały ciała i niedającą się utrzymać ideologię konsumpcji.

Dynamika manipulacji, dominacji i wyzysku jest korzeniem segregacji, nierównej obecności i wystawienia na niebezpieczeństwo i przemoc. Grupy, które są ignorowane albo marginalizowane w publicznej dyskusji i których roszczeń właściwie nie bierze się pod uwagę, są wyłączone z przestrzeni publicznej. Wykluczenie jest blisko powiązane z dominacją pewnych grup za pomocą siły politycznej, ekonomicznej, kulturowej czy religijnej, albo za pomocą mediów. Wykluczenie może również przybrać formę szykan. W takiej sytuacji ludzie biorą udział w przestrzeni publicznej, ale podlegają presji i zastraszaniu.

Pełne przemocy, manipulacji i zastraszania sposoby komunikacji zwracają naszą uwagę na potrzebę ciągłego dążenia do tworzenia takiej przestrzeni publicznej, która jest otwarta na wszystkich, takiej, w której ludzie o różnych tożsamościach mogą w pokoju i w znaczący sposób współdziałać jako równe osoby. Działanie w przestrzeni publicznej wiąże się z obowiązkiem utrzymania i wzmacniania serdecznego, inkluzyjnego i interaktywnego charakteru takiej przestrzeni.

Istotne jest znalezienie właściwych metod radzenia sobie z konfliktami w przestrzeni publicznej. Głosy, które chcą zatruć przestrzeń publiczną i mową nienawiści osłabiają tę wspólną przestrzeń. Takie doświadczenia wzywają do stworzenia ram prawnych, które umożliwią powstanie i ochronę wolnego, istotnego i pozbawionego przemocy namysłu w przestrzeni

publicznej. To musi być promowane i wspierane przez etos publicznej interakcji.

Płynne granice

Nie jest możliwe ściśle rozróżnienie obszarów tego, co publiczne i tego, co prywatne. Przestrzeń publiczna społeczeństwa jest w kontinuum z tym, co indywidualne i wspólne. W naszych domach i Kościołach bierzemy udział w publicznej interakcji poprzez fora internetowe, małe grupy dyskusyjne i różne wydarzenia religijne. Angażujemy się w kwestie, które dotyczą naszego życia nie tylko jako grupy, ale również w bardzo osobisty sposób. Na nasze codzienne życie bezpośredni wpływ mają społeczne ustalenia, które odpowiadają na podstawowe potrzeby jedzenia, schronienia, ubrania, praw pracowniczych, zdrowia i edukacji. Określają one, ile godzin możemy spędzać z naszą rodziną, jak bezpiecznie możemy się czuć w przypadku choroby czy urazu i co możemy zaoferować przyszłym pokoleniom.

Granice tego, co publiczne są płynne i podlegają renegotiacjom. Jeżeli definiujemy przestrzeń publiczną jako tę, która, w przeciwieństwie do prywatnej, jest dostępna dla ogółu, musimy mieć świadomość, że prawa własności nie są naturalne, ale mogą istnieć wyłącznie dzięki wsparciu publicznemu. Podobnie gdy opisujemy przestrzeń publiczną jako przestrzeń komunikacji, w której społeczeństwo dzieli się pomysłami i informacjami, przypomina nam się, że większość omawianych publicznie kwestii nie dotyczy tylko ogółu, ale również życia poszczególnych osób, małych grup i stowarzyszeń.

Na przykład ochrona środowiska i zmiany klimatyczne są publicznymi zagadnieniami, które dotyczą nas wszystkich i wymagają działań na poziomie indywidualnym, organizacyjnym i rządowym. W przestrzeni publicznej pomagamy zwiększać świadomość i otrzymujemy nowe informacje dotyczące wyzwań związanych z zanieczyszczeniem, ochroną wody, eksploatacją zasobów ludzkich i naturalnych oraz wspólnych postanowień, które powinny być wdrażane przez indywidualne osoby, instytucje i rządy.

Struktury rodzinne, życie prywatne i intymność definiują rolę płciową [*gender role*] kobiet i mężczyzn. Role te odgrywane są zarówno w sferze prywatnej, jak i publicznej i nie mogą być przypisane tylko do jednej z nich. Ścisłe pojęcie tego, co prywatne, zostało nadużyte po to, by zamknąć kobiety w ich domach i zabronić im dostępu do ról przywódczych w sferach akademickich, politycznych i religijnych. Płynne pojęcie tego, co publiczne i prywatne, które podkreśla ich relacyjny charakter, pozwala na krytyczne podejście do stosunków władzy, na których oparte były tożsamości płciowe [*gender identity*] i które historycznie wykluczyły kobiety z procesów emancypacyjnych w sferze publicznej i zamknęły je w sferze prywatnej.

Kościół jako przestrzeń publiczna

Kościół mają wymiar publiczny, ponieważ są wezwane i posłane do bycia tymi, które przemieniają świat. Ze swoją wizją wspólnego dobra Kościół wnoszą wkład w życie publiczne. To dzieje się nie tylko poprzez ich słowo i czyn skierowane na zewnątrz, ale również poprzez sposób, w jaki tworzą przestrzeń wewnątrz Kościoła. Członkowie Kościoła często różnią się pod względem wieku, płci [*gender*], wykształcenia, klasy społecznej, rasy, kasty, orientacji seksualnej, tożsamości etnicznej. Pośrodku tej wyjątkowej różnorodności przed członkami Kościoła otwiera się ważna przestrzeń do dyskusji na temat wyzwań, które wpływają na ich społeczeństwa jako całość. Takie tematy nie są poruszane tylko z ambony. Członkowie Kościoła także w małych grupach mają szansę mówić o takich zagadnieniach, jak ich doświadczenie nietolerancji religijnej czy różnych formach nierówności płciowej, rasowej, kastowej i ekonomicznej, które spotykają w swoim własnym Kościele i społeczeństwie.

Poza oferowaniem przestrzeni do rozmowy na temat wspólnych spraw, Kościół są również fizycznie obecne publicznie w społeczeństwie. Miejsca nabożeństw wnoszą wkład w kształtowanie krajobrazu publicznego, rytuały kościelne są widoczne, a dzwony kościelne słyszalne przez przechodniów. Kościół mogą zaoferować przestrzeń tym, którzy szukają pokoju i ciszy oraz zapewnić schronienie i ochronę tym, którzy nie mają domu.

Gdy zbory aktywnie uczestniczą w przestrzeni publicznej, wtedy spotykają ludzi i grupy innych wyznań i o innych światopoglądach. Wspólnie dążą do tego, by zająć się sprawami dotyczącymi ogółu, mając na celu wspólne dobra. Sprawiedliwość i pokój to Boże dary, nie tylko dla tych, którzy zbierają się w tym samym Kościele, ale dla całego stworzenia. Chrześcijanie są powołani do uczestniczenia w Bożej misji, która wszystkim daje życie w obfitości – nie tylko członkom Kościoła. Gdy Kościoły izolują się od wielkich trosk i problemów swojego społeczeństwa, tracą możliwość bycia solą ziemi i światłem dla świata (Mt 5,13-16). W Chrystusie Bóg obejmuje nasze słabości oraz cierpienia i wiedzie ludzką egzystencję do nowego życia. Bóg inspiruje Kościoły do tego, by wychodziły ze swoich murów i były profetycznie obecne pośród krzyków nędzy i nadziei, które unoszą się z ich lokalnych i globalnych kontekstów.

Pytania dotyczące dynamiki przestrzeni publicznej

- Jakie są znaczące i dominujące przestrzenie publiczne i główne kwestie publiczne w twoim kontekście?
- Którzy działacze są wpływowi, a czyj głos powinien być wyraźniej słyszalny?
- W jaki sposób możemy poprawić jakość publicznych dyskusji?

Rola Kościoła w przestrzeni publicznej – perspektywa luterańska

Uwolnieni dzięki Bożej łasce – nasze powołanie chrzcielne

Jako Kościół angażujemy się w przestrzeń publiczną – nie pomimo naszej wiary, ale nią inspirowani. Boże dary Chrztu i Wieczerzy Pańskiej kształtują i wzmacniają świadectwo Kościoła w przestrzeni publicznej. Dar Chrztu ustanawia Kościół jako wspólnotę; tworzy szczególną więź pomiędzy chrześcijanami i pomiędzy Kościołami.

Chrzest świadczy o bezwarunkowej łasce Boga, Stworzyciela wszystkiego, który działa na rzecz nowego stworzenia pośrodku tego świata i który polega na ludziach, że przygotowują mu drogę. Trójjedyny Bóg często pokazuje niezłomną miłość w zaskakujący sposób. Wcielenie w Jezusie Chrystusie opowiada historię o tym, jak Chrystus pojawił się na tym świecie i wyparł się samego siebie (Flp 2). Droga krzyża przewraca nasze ludzkie priorytety do góry nogami, poddaje w wątpliwość prestiż, moc oraz status i otwiera nowy sposób bycia na tym świecie.

Chrzest uczy Kościół, by wszystkich ludzi uznawał za stworzonych na Boży obraz i obdarzonych równą godnością. Pewni, że Bóg pojednał nas z samym sobą, jesteśmy uwolnieni do tego, by troszczyć się o innych. W swoim traktacie „O wolności chrześcijanina” Luter wyraził to zwięźle w następujący sposób:

Chrześcijanin jest wolnym panem względem wszystkiego i nikomu nie podległym.
Chrześcijanin jest najbardziej uległym sługą wszystkich i każdemu podległym⁴.

4 WA 7, 21 (tłum. polskie: M. Luter, *O wolności chrześcijanina*, przeł. z wersji niemieckiej M. Czyż, w: tenże, *Pisma etyczne*, Bielsko-Biała 2009, s. 28).

Luterańska tradycja poprzez radosną deklarację, że każdy, kto „wynurzył się z Chrztu”⁵, jest w bezpośredniej wspólnotcie z Bogiem, podkreśla, że każdy ochrzczony człowiek jest powołany i uzdolniony do uczestniczenia we wszystkich aspektach życia kościelnego (1 P 2). Bóg-Duch Święty wylewa Boże dary na cały Kościół (Ef 4,11-13; 1 Kor 12,4-11) i uzdalnia kobiety i mężczyzn do tego, by wzmacniali wspólnotę i wnosili do niej wkład. Zatem cały Kościół i każdy jego członek uczestniczy w publicznym składaniu świadectwa. Wszystkie serca, umysły i dłonie są potrzebne w zadaniu Kościoła, by zwiastować Bożą obietnicę dla tego świata i by opowiadać się przeciw niesprawiedliwości. Chrzest zakłada powołanie do życia w wierze, nadziei i miłości, w gotowości do służenia bliźniemu i w trosce o dobro wszystkich. Zatem Chrzest jest podstawą chrześcijańskiego zaangażowania się zarówno w Kościele, jak i w przestrzeni publicznej.

Dar Wieczerzy Pańskiej podtrzymuje i wzmacnia wspólnotę Kościoła. Jest nieustannym przypomnieniem o pojednaniu, które Chrystus przyniósł dla całego świata, i wzywa chrześcijan do bycia ambasadorami pojednania (por. 2 Kor 5,20).

Dary Chrztu i Wieczerzy Pańskiej tworzą i wzmacniają Kościół jako wspólnotę Bożego Słowa. Razem wskazują na podstawowe powołanie Kościoła, mianowicie na jego holistyczną misję w zwiastowaniu, profetyczną diakonię i rzecznictwo, których nieodłączną częścią jest jego głos w przestrzeni publicznej. Należy starannie rozróżniać i odnosić do siebie różne konteksty publicznego przemawiania i działania – w Kościele i w społeczeństwie. Zasady odnośnie do takiego rozróżniania oferuje rozwinięta w luterańskiej tradycji nauka o dwóch królestwach [*Zwei-Reiche-Lehre*].

5 WA 6, 408 (tłum. polskie: M. Luter, *Do chrześcijańskiej szlachty niemieckiego narodu o ulepszenie chrześcijańskiego stanu (1520)*, przeł. J. Lasota, „Z Problemów Reformacji”, t. 6: 1993, s. 155).

Rozróżnienie pomiędzy obszarem duchowym a świeckim

W teologii luterańskiej rozróżnienie pomiędzy obszarem świeckim a duchowym odgrywa ważną rolę. Luter ostro krytykował nadmierną ingerencję świeckich władz w sprawy duchowe i nadmierne mieszanie się podmiotów religijnych w sprawy świeckie. W swoich refleksjach dotyczących świeckiej zwierzchności sformułował różne znaczenia i zasięg obu obszarów i wskazał ograniczenia każdego z nich⁶.

W ostatnich latach pojęcie doktryny „dwóch królestw [*Zwei Reiche*]” zostało zastąpione przez pojęcie „dwóch regimentów [*Zwei Regimente*]”. To drugie określenie wskazuje na dwa różne sposoby, na które Bóg rządzi światem, albo dwa różne sposoby, na które Bóg troszczy się o świat: w sercu duchowego regimentu znajduje się doświadczenie usprawiedliwienia poprzez dzielenie się ze stworzeniem Bożą Dobrą Nowiną. W sercu świeckiego regimentu znajdujemy troskę o sprawiedliwość i ustanowienie stałego porządku, który gwarantuje pokój w społeczeństwie.

Ten pierwszy regiment Luter nazywa „właściwym dziełem (*opus proprium*)” Boga, ponieważ zwiastowanie Ewangelii wyraża samą istotę Boga – miłość. Jednak drugi regiment to Boże „obce dzieło (*opus alienum*)”, dlatego, że jest potrzebne tylko z zewnętrznych powodów, mianowicie ludzkiego grzechu, który wywołuje w społeczeństwie destrukcyjny nieporządek.

W obszarze świeckim prawa troszczą się o ustanowienie porządku w społeczeństwie, tak żeby wszyscy ludzie żyli ze sobą w pokoju. Prawo jest egzekwowane przez sądy, które są konieczne ze względu na rzeczywistość grzechu i winy. Jednak ten regiment jest również ugruntowany na Bożej miłości, ponieważ jest częścią Bożego zachowania świata (*conservatio mundi*): Bóg nie zostawia stworzenia z nieszczęściem, do którego samo doprowadziło. Nie jest to jednak bezpośrednie wyrażenie Bożej miłości, ponieważ władze muszą mieć kompetencje i zdolność, by zobowiązać ludzi

⁶ WA 11, 245-281 (tłum. polskie: M. Luter, *O świeckiej zwierzchności, w jakiej mierze należy być jej posłusznym*, tłum. M. Hintz, w: tenże, *Pisma etyczne*, Bielsko-Biała 2009, s. 179-215).

do przestrzegania praw albo by wykorzystać siłę dla zwalczania przemocy.

Obszar duchowy odnosi się do Bożego panowania nad pojedynym, nowym stworzeniem, które zaczyna się już objawiać w społeczności wierzących. Tutaj nie są potrzebne żadne sądy, ponieważ stałoby to w opozycji do charakteru duchowego obszaru. Zatem rozróżnienie pomiędzy tymi dwoma obszarami zakłada krytykę jakiegokolwiek próby popierania szerzenia Ewangelii za pomocą zewnętrznego przymusu. Artykuł 28 „Wyznania augsburskiego” podkreśla, że biskupi powinni zwiastować Ewangelie „bez użycia siły ludzkiej, lecz słowem (*sine vi humana, sed verbo*)”⁷. To opisuje charakter właściwego dzieła Kościoła: przekonywanie, a nie zmuszanie.

Musimy zdać sobie sprawę z tego, że pomimo powyższych istotnych teologicznych poglądów na temat rozróżnienia pomiędzy tymi dwoma obszarami, pojęcia wolności i tolerancji religijnej w XVI wieku nie były jeszcze w pełni rozumiane. Również luterańscy reformatorzy mieli swój wkład w nietolerancję i przymus religijny, jak np. działania przeciwko radykalnym reformatorom, prześladowanie anabaptystów oraz niepoohamowaną polemikę przeciwko Żydom, która rezonowała przez następne stulecia. Te działania zostały odrzucone w ostatnich dekadach poprzez wyrażenie skruchy i pojednanie⁸. Dzięki tym procesom staliśmy się bardziej wrażliwi

7 Wyznanie augsburskie, art. XXVIII, w: *Die Bekenntnisschriften der Evangelisch-Lutherischen Kirche. Vollständige Neuedition*, red. I. Dingel i in., Göttingen 2014, s. 195 (tłum. polskie: *Księgi Wyznaniowe Kościoła Luterańskiego*, Bielsko-Biała 2011, s. 160).

8 W 1984 roku Zgromadzenie ŚFL w Budapeszcie przyjęło oświadczenie „Marcin Luter, luteranie i Żydzi”. Luterańska wspólnota Kościołów uznała antyżydowskie uwagi Lutra i brutalność jego ataków na Żydów za grzech i zobowiązała się do niedopuszczenia do podobnych okazji do grzechu w ich Kościołach dzisiaj i w przyszłości. Por.: *Statements from the International Jewish Committee on Interreligious Consultations (IJIC) and the Lutheran World Federation (LWF) Consultation, Stockholm, 1983, A Shift in Jewish-Lutheran Relations? A Lutheran Contribution to Christian-Jewish Dialogue with a Focus on Anti-Semitism and Anti-Judaism Today*, red. W. Greive, P. Prove, „LWF Documentation” t. 48: 2003, s. 196 (dostępne także: www.lutheranworld.org/sites/default/files/dts-doc48-jewish-full.pdf [dostęp: 15.07.2016]; tłum. polskie: *Oświadczenie ze spotkania Światowej Federacji Luterańskiej i Międzynarodowego Komitetu Żydowskiego do spraw Konsultacji Międzyreligijnych, Marcin Luter, luteranie i Żydzi, Sztokholm, 11-13 lipca 1983 r.*, w: G. Ignatowski, *Kościoły wobec antysemityzmu*, Łódź 1994, s. 226n). W odniesieniu do prześladowania anabaptystów i teologicznego wsparcia luterańskich

na niebezpieczeństwo przeczenia samym sobie w naszym nauczaniu i praktykach. Przyznajemy, że nadal ważnym zadaniem jest umożliwienie *sine vi humana sed verbo* rozwinięcia swojego pełnego potencjału.

Wyzwania w mierzeniu się z rozróżnianiem

Bóg rządzi obszarem świeckim i duchowym. To znaczy, że żaden wymiar rzeczywistości nie znajduje się poza Bożym poświęceniem temu światu i żaden aspekt rzeczywistości nie znajduje się poza Bożym zasięgiem. Kościół został wezwany do tego, by przekazywać światu Bożą miłość w słowie i czynie. Zatem gdy Kościół jest świadkiem niesprawiedliwości i ucisku w obszarze świeckim, musi zabierać głos, wzmacniać słabych, służyć potrzebującym i chronić tych, którzy są zagrożeni.

Rozróżnienie pomiędzy dwoma obszarami Bożego panowania ma swoje wady i zalety. Na przykład koncepcja ta była nadużywana, by uzasadnić stanowisko, że prawdziwie duchowy Kościół powinien powstrzymać się przed publicznym zaangażowaniem, jeżeli chce pozostać czysty i doskonały. Ponadto prowadziła do ślepego posłuszeństwa w sytuacjach, w których Kościół powinien stawić opór ze względu na swoją wiarę i misję.

Z drugiej strony, jedną z jego mocnych stron jest fakt, że pomaga nam zrozumieć, w jaki sposób możemy współdziałać z ludźmi spoza Kościoła na

reformatorów w tym prześladowaniu Zgromadzenie Ogólne ŚFL w Stuttgarcie w 2010 roku poprosiło o przebaczenie „od Boga i od naszych braci i siostr mennonitów”. *Action on the Legacy of Lutheran Persecution of „Anabaptists”*, w: *Give us Today our Daily Bread. Official Report. LWF Eleventh Assembly, Stuttgart, Germany, 20-27 July 2010*, Geneva 2010), s. 47n (dostępne także: http://assembly2010.lutheranworld.org/uploads/media/Mennonite_Statement-EN_04.pdf [dostęp: 27.02.2017]). Reprezentanci mennonitów przyjęli luteran z otwartymi ramionami i stwierdzili: „Radośnie i pokornie łączymy się z Bogiem dającym przebaczenie” (*Mennonite World Conference Response to the Lutheran World Federation Action on the Legacy of Lutheran Persecution of „Anabaptists”*, w: *Give us Today our Daily Bread...*, dz. cyt., s. 50). Obie strony zobowiązały się do głębszej relacji ze sobą (por. także: *Healing Memories Implications of the Reconciliation between Lutherans and Mennonites*, „LWF-Studies” r. 2016, z. 2, https://www.lutheranworld.org/sites/default/files/dtpw-studies-201602-healing_memories-en-full.pdf [dostęp: 27.02.2017] – przyp. red.).

arenie publicznej, bez naciskania na nich, by zostali chrześcijanami. Jednocześnie rozróżnienie to nie prowadzi do tego, że musimy wyprzeć się naszej wiary w przestrzeni publicznej. W ten sposób pomaga w orientacji, jak żyć chrześcijańskim powołaniem w społeczeństwie religijnie pluralistycznym.

Kolejny mocny punkt tej koncepcji to jej diagnostyczna moc w odniesieniu do złożonej interakcji pomiędzy religią a polityką. Luter doradzał księżętom w licznych politycznych zagadnieniach i namawiał ich, by się nimi zajęli. Ryzyko złej oceny sytuacji nie powstrzymywało go przed dawaniem politycznych rad. Dzisiaj, tak jak w czasach Lutera, to zadanie idzie w parze z ryzykiem brzemiennych w skutki nieporozumień. Kościół musi dokładnie obserwować dyskurs publiczny i być gotowy w każdej chwili wziąć w nim udział. Jednocześnie jednak Kościół nie może utracić zdolności do właściwego rozróżniania obszaru świeckiego od duchowego. Z luterańskiej perspektywy z całą pewnością należy potępić teokratyczne ambicje polityczne. Zadaniem Kościoła nie jest dominacja w przestrzeni publicznej, ale raczej ostrzeganie przed takim światopoglądem czy religią, chrześcijańską lub inną, która ma tendencje do stania się ideologią dominującą w przestrzeni publicznej.

Rozróżnienie pomiędzy tymi dwoma obszarami jest istotne dla rozpoznania właściwej roli religii wobec kwestii politycznych. Rozróżnienie pomiędzy Zakonem a Ewangelią pełni funkcję drogowskazu w kościelnym zwiastowaniu. Pierwszym i głównym zadaniem Kościoła jest zwiastowanie Ewangelii, jednak, żeby móc to robić, Kościół musi we właściwy sposób obchodzić się z Zakonem. Luterańska tradycja rozróżnia pomiędzy teologicznym⁹ a politycznym¹⁰ użyciem Zakonu. Zakon w teologicznym użyciu demaskuje człowieka i oskarża go jako grzesznika. W użyciu politycznym Zakon ma na celu zachowanie porządku społecznego w grzesznym świecie. Te dwa aspekty zwiastowania podkreślają znaczenie dokonania właściwego rozróżnienia przy jednoczesnym zachowaniu powiązania, rozumianego w kategoriach Bożego działania w świecie jako całości, pomiędzy tymi dwoma różnymi obszarami.

9 *Usus theologicus legis* (przyj. red.).

10 *Usus politicus legis* (przyj. red.).

Luter był głęboko świadomy niebezpieczeństw, jakie niesie ze sobą rząd, którego działania oparte są na niesprawiedliwości. Wzywał do krytycznej oceny sił politycznych, zarówno tych w obszarze Kościoła, jak i tych w obszarze świeckim. Dla Lutra sprawiedliwe rządy to warunek konieczny do wspólnego życia w sprawiedliwości i pokoju. Kościół musi pociągać świeckie władze do odpowiedzialności w odniesieniu do swojego rozumienia sprawiedliwości i Bożej łaski. Świeckie władze muszą być odpowiedzialne przed Kościołem w perspektywie swojego rozumienia Bożej łaski i sprawiedliwości. Odwrotnie, gdy Kościół luterański podejmuje się zadań, którym mogłoby albo powinno zająć się państwo, wtedy musi z pełną rozważą przemyśleć, czy i w jaki sposób te zadania są zgodne z jego misją.

Jedność pod Bożym panowaniem wzywa do odpowiedzialnego i transparentnego przywództwa w Kościele oraz w obszarze świeckim: sposób, w jaki Kościoły radzą sobie z rozróżnianiem i organizują procesy dotyczące podejmowania decyzji, jest centralną, a zarazem integralną częścią ich publicznego świadectwa. Spora część kościelnej wiarygodności zależy od tych pozornie przyziemnych spraw – i słusznie. Struktury synodalne i kolegialne, w których udział mają zarówno osoby świeckie, jak i ordynowane, są obecnie istotną częścią zarządzania Kościołem.

Kościół musi uznać i uszanować fakt, że Boże panowanie odnosi się także do świeckiego obszaru, musi być otwarty na doświadczanie Bożej obecności również tam. Prawa są ważną podstawą umożliwiającą uczestnictwo w przestrzeni publicznej. Zapewniają mechanizmy, dzięki którym można zmierzyć się z różnicami i różnorodnością wśród obywateli i które zapewniają równość wobec prawa. Prawa stanowią istotne narzędzia dla kwestionowania dyskursów przeciwstawiających sobie grupy mniejszościowe i większościowe. Pozwalają zidentyfikować i nazwać niesprawiedliwość. Kościół jest powołany, by wstawiać się za wszystkimi ludźmi, ponieważ zostali stworzeni na obraz Boga. Dlatego Kościół podkreśla, że uciskani, potrzebujący opieki oraz biedni nie są przedmiotem działań charytatywnych, ale tymi, którzy posiadają prawa. Z tego powodu Kościół zajmuje się obecnymi strukturami prawnymi i stoi na straży międzynarodowych standardów praw człowieka.

Jakie zatem, w oparciu o rozróżnienie pomiędzy tymi dwoma obszarami, jest szczególne powołanie Kościoła w przestrzeni politycznej i publicznej? Po pierwsze Kościoły muszą opowiadać się przeciwko polityzacji religii i „religizacji” polityki. Takie instrumentalne traktowanie religii i polityki zniekształca i stanowi zdradę znaczenia i funkcji obu obszarów, a także rozwija potencjał destrukcji całego społeczeństwa. Po drugie Kościoły muszą starannie chronić rozróżnienie pomiędzy instytucjami państwowymi a religią, zarówno odnośnie do ich własnego praktykowania władzy, jak i jej sprawowania w sposób legalistyczny przez władze świeckie. Po trzecie Kościoły muszą starannie obserwować sferę polityczną, angażując się tam, gdzie jest to konieczne, wykorzystując swoje rozumienie Bożej sprawiedliwości i łaski jako odczuwalnej społecznej rzeczywistości. Po czwarte Kościoły muszą uznać przestrzeń publiczną za przestrzeń wspólną, w której żyją razem z ludźmi innej wiary i przekonań. W tej przestrzeni wspólnym językiem stały się prawa człowieka. Dzięki nim możemy znaleźć wspólny grunt, na którym możemy poruszać kwestie globalnych wyzwań.

Pytania dotyczące rozróżnienia pomiędzy dwoma obszarami

- Jakie są historyczne lub współczesne doświadczenia Twojego Kościoła w odniesieniu do rozróżnienia pomiędzy świeckim a duchowym obszarem? Gdzie ono zawiodło, gdzie miało odpowiednią możliwość działania, gdzie odgrywa dzisiaj istotną rolę? Jakie biblijne i teologiczne motywy leżą u podstaw publicznego zaangażowania Twojego Kościoła dzisiaj?
- W jaki sposób Twój Kościół utrzymuje wiarygodne i transparentne struktury władzy i przywództwa wewnątrz Kościoła?
- W jaki sposób możemy się zaangażować w publiczny dyskurs dotyczący takich kwestii, jak prawa człowieka i cele zrównoważonego rozwoju?

Charakterystyka luterńskiego zaangażowania publicznego

Odwaga i jasność: luterńskie świadectwo publiczne w wierze

Głębokie luterńskie przekonanie o tym, że wierzący są usprawiedliwieni z łaski, idzie w parze z równie głęboką świadomością, że wierzący są zarówno sprawiedliwi, jak i grzeszni. Przed Bogiem jesteśmy bezradni, stale błędnie interpretujemy Bożą wolę. Jednocześnie jesteśmy napełnieni Bożą łaską, spontanicznie wypełniając Bożą wolę. Uznanie tych dwóch aspektów jest zadaniem wszystkich wierzących luteran i kształtuje rzeczywistość Kościoła oraz pojedynczych osób wierzących. Kościół, wspólnota wierzących, musi przyznać, że jednocześnie jest sprawiedliwy i grzeszny.

Ze względu na to Kościół nie może rościć sobie prawa do uprzywilejowanego statusu w publicznym dyskursie jako rzekomo święty autorytet. Sprawiedliwość chrześcijańska leży w uznaniu Boga za Boga, a łaski za dar. Chrześcijanie są uwolnieni dzięki Bożej łasce, by uznać swoją własną, a także społeczną niesprawiedliwość za problem, który dotyczy ich tak samo jak całego społeczeństwa. Jest to odważne publiczne wyrażenie kościelnej wolności do głoszenia i służenia.

Biblia wzywa nas, byśmy zawsze byli gotowi odpowiedzieć każdemu, kto będzie od nas wymagał wytłumaczenia się z naszej nadziei i mamy to zrobić z łagodnością i szacunkiem (por. 1 P 3,15). Dlatego, jak przedstawiono w niniejszym dokumencie, nie ma sprzeczności pomiędzy misją a zaangażowaniem w przestrzeni publicznej. Zwiastowanie Ewangelii

jest podstawowym publicznym zadaniem, czy to w murach kościelnych, czy poza nimi. Zgodnie z luterzańskim rozumieniem niedzielne nabożeństwo jest wydarzeniem publicznym, a jednocześnie wyraża duchową wspólnotę pomiędzy jego uczestnikami w sakramentach. Kazania i inne formy zwiastowania głoszą Bożą miłość i uwalniającą moc Bożej łaski dla tego świata.

Zwiastowanie Kościoła jest uzależnione od słuchania przezeń Słowa Bożego. W świetle wielu przesłań religijnych szerzonych przez różnorodne media, odróżnienie Bożego głosu może być trudne. Dlatego jeżeli Kościół chce interpretować Boże Słowo, potrzebuje teologicznej refleksji. Wiąże się z nią określenie sposobu, w jaki Kościół czyta Biblię i rozumie dzisiaj luterzańskie nauczanie. Ważną częścią procesów teologicznego i etycznego osądu jest analiza kontekstu, pod kątem lokalnym i globalnym. Takie teologiczne zaangażowanie jest ważnym źródłem zdobywania jasności w odniesieniu do publicznego świadectwa Kościoła.

Cierpliwość i wytrwałość: luterzańskie świadectwo publiczne w nadziei

„Królestwo Boże przychodzi wprawdzie samo przez się i bez prośby naszej, lecz prosimy w tej modlitwie, aby też do nas przyszło”¹¹. Luterskie zwięzłe wyjaśnienie Modlitwy Pańskiej w „Małym katechizmie” przedstawia drugi wymiar luterńskiego publicznego świadectwa: wymiar nadziei w cierpliwości i profetycznej pasji. Luterzańskie świadectwo publiczne urzeczywistnia się w szerszym horyzoncie Bożego zaproszenia do obiecaney przezeń przyszłości. Ta perspektywa Bożego królestwa nadaje działaniom Kościoła znaczenie i ważność, ale nie czyni go zależnym od aktywności Kościoła. Stosownie do tego, luterzańskie świadectwo publiczne mówi w duchu spo-

¹¹ *Mały katechizm, Ojciec nasz, Druga prośba*, w: *Die Bekenntnisschriften der Evangelisch-Lutherischen Kirche. Vollständige Neuedition*, red. I. Dingel i in., Göttingen 2014, s. 876 (tłum. polskie: *Księgi Wyznaniowe Kościoła Luterńskiego*, Bielsko-Biała 2011, s. 47).

koju i odpowiedzialności. Jego ostateczny „sukces” nie zależy od samego Kościoła ani od sprzyjających okoliczności politycznych.

Perspektywa nadziei wskazuje na uniwersalny zakres Bożej sprawiedliwości i łaski. Luterańskie świadectwo publiczne patrzy poza swój najbliższy kontekst i chce być włączone także w inne konteksty. Kościoły luterańskie angażują się w przestrzeń publiczną w najszerszym znaczeniu, chcąc przekroczyć granice regionalne, kulturowe i ideologiczne. W ten sposób luterańskie świadectwo publiczne ma na celu poszerzenie horyzontów swojego własnego kontekstu, prowadzenie szerszego dyskursu publicznego i stworzenie nowych przestrzeni publicznych.

Solidarność i uzdolnienie: luterańskie świadectwo publiczne w miłości

Żyjąc w Chrystusie, jako przemienieni przez Bożą miłość, jesteśmy uwolnieni do tego, by kochać innych i im służyć. Lecz „Kto jest bliźnim moim?” (Łk 10, 29). Odpowiedź Jezusa poszerza typowe rozumienie bliźniego i wzywa do pokonywania granic etnicznych, rasowych, postrzegania płci [gender] i statusu społecznego: jedynym, co się liczy, są potrzeby drugiej osoby.

Przykazanie miłości bliźniego jest nieodłączną częścią chrześcijańskiego życia. Jest powołaniem każdego wierzącego oraz powołaniem Kościoła jako wspólnoty wierzących. Uzasadnia ono rzecznicstwo i odpowiedzialność Kościoła w przestrzeni publicznej. Uwolnienie dzięki Bożej łasce do miłości i służenia bliźniemu zakłada zadeklarowanie solidarności z grupami znajdującymi się w najniekorzystniejszej sytuacji społecznej. Chrześcijańskie świadectwo w przestrzeni publicznej kierowane jest przede wszystkim poprzez szacowanie wpływu konsekwencji decyzji politycznych na najbardziej marginalizowane i wykluczone grupy społeczne. Chrześcijańskiego świadectwa w przestrzeni publicznej nie dyktuje liczbowa przewaga najbardziej wpływowych większości, ale dążenie do Bożej sprawiedliwości i łaski dla wszystkich.

Właściwe miejsce luterańskiego świadectwa publicznego znajduje się zarówno w centrum, jak i na marginesie społeczeństwa. Ponieważ jako Boże

stworzenia wszyscy ludzie zostali stworzeni z jednakową godnością, Kościół został wezwany do ponownej oceny kulturowego rozróżnienia pomiędzy centrum a marginesem, pomiędzy potężnymi a uciskanymi, pomiędzy tymi, którzy są wysoko, a tymi, którzy są nisko. Będąc świadkiem tego, jak Chrystus staje się sługą ludzi, od Kościołów luterańskich wymaga się (samo)krytyki względem ich zaangażowania w struktury sił politycznych i kulturowych.

Dialog i współpraca są kluczowe w tworzeniu nastawionej na uczestnictwo przestrzeni publicznej. Jedną z podstawowych potrzeb społecznych jest budowa trwałych społeczności lokalnych, zwłaszcza tam, gdzie wspólnie żyją ludzie z różnych środowisk społeczno-ekonomicznych, etnicznych, religijnych czy kulturowych. W duchu miłości bliźniego lokalne zbory odgrywają znaczącą rolę w budowaniu lokalnych społeczności, które przekraczają głęboko zakorzenione i odziedziczone różnice. Kluczem do równego uczestnictwa wszystkich w sprawiedliwym i pełnym pokoju społeczeństwie jest zapewnienie przemieniającej edukacji, dzięki której ludzie zaczną dojrzałe i odpowiedzialnie działać w rodzinie, sąsiedztwie i społeczeństwie.

Profetyczna obecność diakonijna oznacza troskę o drugiego człowieka, zarówno w odniesieniu do dobrego samopoczucia fizycznego, jak i duchowego wzmocnienia. Opowiada zatem różne, pokrzepiające historie o ludzkiej godności i solidarności pośród podatności na zranienia, grzech i cierpienia.

Pytania dotyczące charakterystyki luterańskiego zaangażowania publicznego

- Co pomaga Kościołowi lub powstrzymuje go przed jasnym i odważnym zaangażowaniem się w przestrzeń publiczną?
- Co podtrzymuje Kościół w urzeczywistnianiu publicznego świadectwa z cierpliwością i profetyczną pasją?
- Które konkretne praktyki solidarności i uzdalniania są żywe w Twoim Kościele, zarówno na poziomie zborów, jak i kierownictwa?

Jak Kościół angażuje się w przestrzeni publicznej

Przykłady publicznego zaangażowania

Od początku swojego istnienia ŚFL angażuje się w wiele istotnych kwestii będących przedmiotem publicznego zainteresowania. Krótki przegląd pięciu przykładów ma pokazać, że stałe, długoterminowe zaangażowanie w przestrzeń publiczną jest ważną częścią naszego wspólnego życia jako globalnej wspólnoty. Angażując się razem w przestrzeń publiczną, urzeczywistniamy nasze powołanie jako chrześcijanie uwolnieni w Chrystusie do miłości i służby.

Przykład 1: Zaangażowanie na rzecz uchodźców

W następstwie II wojny światowej i późniejszej migracji milionów ludzi ŚFL aktywnie odpowiadała na potrzeby przesiedlonych w Europie. Od swojego pierwszego Zgromadzenia Ogólnego w 1947 roku aż do dzisiaj wspieranie uchodźców jest jednym z głównych działań ŚFL. Obecnie na świecie jest ok. 60 milionów uchodźców, włączając w to osoby przesiedlone wewnętrznie, uchodźców i osoby szukające azylu, z czego do 2,3 miliona z nich docierają działania Wydziału Służby Światu ŚFL. W odpowiedzi na cztery największe sytuacje kryzysowe w Iraku, Syrii, Republice Środkowej Afryki i Południowym Sudanie podjęto znaczące wysiłki¹².

12 Memorandum zrozumienia pomiędzy ŚFL a Biurem Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców w 2014 r., zob.: *LWF and UNHCR Sign Memorandum of Understanding on Humanitarian Cooperation*, <https://www.lutheranworld.org/news/lwf-and-unhcr-sign-memorandum-understanding-humanitarian-cooperation> (dostęp:

Przykład 2: Zaangażowanie na rzecz pokonywania wykluczenia społecznego

W okresie kulminacji rasistowskiej dyskryminacji w Republice Południowej Afryki, która dotknęła również relacji w Kościołach i pomiędzy nimi, ŚFL ogłosiła, że te Kościoły, które uległy herezji apartheidu, *de facto* wykluczyły się ze wspólnoty. Apartheid był postrzegany jako kwestia teologiczna, naruszająca podstawowe teologiczne założenia, co zostało jasno wyrażone podczas Zgromadzenia Ogólnego w 1977 roku w Dar es Salaam¹³.

Pokonanie rasizmu we wszystkich jego przejawach nadal jest ważnym zagadnieniem dla Kościołów luterzańskich na świecie, a Rada ŚFL podczas swojego posiedzenia w 2015 roku wydała mocne publiczne oświadczenie, w którym potępiła grzech rasizmu¹⁴. Kościoły luterzańskie, mając większą świadomość jawnych i ukrytych mechanizmów wykluczenia, odnoszą się również do innych form wykluczenia i opowiadają się za sprawiedliwymi relacjami i kulturą serdeczności. Serdeczność zakłada, że lokalne wspólnoty i społeczeństwa jako całości będą przeżywały wzajemne relacje jako relacje szacunku wobec różnic oraz relacje wzmacniające więzi międzyludzkie.

Przykład 3: Zaangażowanie na rzecz sprawiedliwości płci [gender]

Rada ŚFL zatwierdziła w roku 2013 *Gender Justice Policy* jako szczególne narzędzie, z jakim chce się odnieść do ciągłej niesprawiedliwości w relacjach

27.02.2017); „Witając nieznanego: zobowiązanie dla liderów religijnych”, deklaracja zawierająca zasady i wartości powitania, które są głęboko zakorzenione w głównych religiach i zostały przyjęte przez Radę ŚFL podczas posiedzenia w 2013 r., zob.: *Welcoming the Stranger: Affirmations for Faith Leaders*, https://www.lutheranworld.org/sites/default/files/Welcoming_the_Stranger.pdf (dostęp: 27.02.2017).

- 13 Oświadczenie Zgromadzenia Ogólnego w Dar Es Salaam z 1977 roku, zob.: *Southern Africa. Confessional Integrity*, w: *In Christ – A New Community. Official Proceedings of the Sixth LWF Assembly in Dar es Salaam, Tanzania, June 13-25, 1977*, red. A. Sovik, Geneva 1977, s. 180.
- 14 Publiczne oświadczenie Rady ŚFL przyjęte na posiedzeniu w 2015 r., zob.: *The Sin of Racism*, www.lutheranworld.org/sites/default/files/Public%20Statement%20-%20The%20Sin%20of%20Racism.pdf (dostęp: 27.02.2017).

między płciami [gender]¹⁵. Dokument ten bazuje na dekadach pracy nad wzmocnieniem kobiet i na ciągłym zaangażowaniu w działania, dzięki którym kobiety i młodzież mogą brać znaczący udział w procesie podejmowania decyzji we wspólnocie. Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ŚFL z 1984 roku zapewnia równowagę płci [gender] – co najmniej czterdzieści procent kobiet i czterdzieści procent mężczyzn we wszystkich ciałach zarządzających i grupach roboczych¹⁶. Afirmacja ordynacji kobiet jest kluczowym zobowiązaniem ŚFL, a także nieodłączną częścią ekologicznej refleksji ŚFL.

Przykład 4: Zaangażowanie na rzecz sprawiedliwości klimatycznej

Razem z partnerami ekumenicznymi i międzyreligijnymi ŚFL bez ustanku pracuje nad zwiększaniem świadomości negatywnego ekologicznego i społecznego wpływu, jaki ma zmiana klimatyczna. ŚFL wspiera programy ochrony środowiska i osłabiania skutków zmiany klimatu, a także programy umożliwiające dopasowanie do zmieniających się warunków i mające uniemożliwić dalsze zniszczenia w przyszłości. Działania ŚFL związane ze zmianami klimatycznymi, sięgają VI Zgromadzenia Ogólnego w Dar es Salaam w 1977 roku. Od tego czasu luteranie zaczęli występować na rzecz potrzebujących opieki, szczególnie biednych oraz ludów rdzennych, poprzez takie projekty, jak kampania *Fast for the Climate* [Poszczę dla Klimatu] i udział w międzyreligijnych działaniach na rzecz porozumienia w trakcie obrad COP 21 w Paryżu w 2015 roku¹⁷.

15 Zob.: *Gender Justice Policy*, [Geneva] 2013, www.lutheranworld.org/sites/default/files/DTPW-WICAS_Gender_Justice.pdf (dostęp: 27.02.2017).

16 Zob.: *Working group 6: Partnership of women and men*, w: "In Christ – Hope for the World." *Official Proceedings of the Seventh Assembly of the Lutheran World Federation*, Budapest 1984, red.: C. H. Mau, „LWF Report” t. 19/20, s. 224n.

17 Zob.: strona www kampanii: *Fast for the Climate* [Poszczę dla Klimatu]: <http://fastfortheclimate.org/en/> (dostęp: 27.02.2017); publiczne oświadczenie Rady ŚFL przyjęte na posiedzeniu w 2014 r.: *Statement on Climate Justice*, www.lutheranworld.org/sites/default/files/Council2014-PublicStatement_ClimateJustice.pdf (dostęp: 27.02.2017); publiczne oświadczenie Rady ŚFL przyjęte na posiedzeniu w 2015 r.: *Advocacy and Action*

Przykład 5: Zaangażowanie na rzecz pokojowych relacji międzyreligijnych

W świecie naznaczonym podziałami i konfliktami, również wśród wspólnot religijnych, połączenie ze sobą ludzi różnych religii w celu pogłębienia wzajemnego zrozumienia i wspólnego oddania kwestiom, które dotyczą nas wszystkich, stanowi silne publiczne świadectwo. ŚFL angażuje się w promowanie międzyreligijnego dialogu i współpracy. Jedną z cech charakterystycznych podejścia ŚFL do międzyreligijnego dialogu jest współpraca z międzyreligijnymi partnerami w pracy humanitarnej, przy jednoczesnym zaangażowaniu w dialog teologiczny pomiędzy liderami religijnymi i uczonymi¹⁸.

Trzy wymiary publicznego zaangażowania

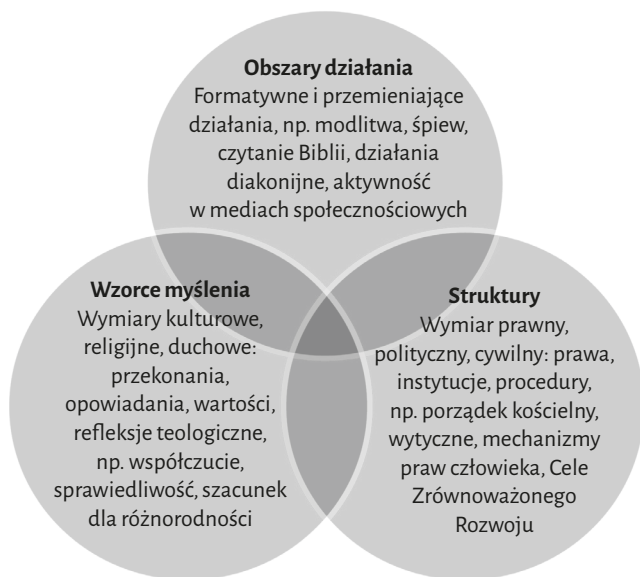
W przypadku wszystkich powyższych przykładów należy uwzględnić trzy zające się wymiary zaangażowania: obszary działania, idee i struktury. Te trzy wymiary razem tworzą kompleksowe podejście do zaangażowania Kościoła w przestrzeń publiczną.

for Climate Justice, www.lutheranworld.org/sites/default/files/Public%20Statement%20-%20Advocacy%20and%20Action%20for%20Climate%20Justice_o.pdf (dostęp: 27.02.2017).

18 Wspólna deklaracja międzyreligijna odnośnie do budowania pokoju, demokracji i rozwoju przyjęta w maju 2014 r. w Dar es Saalam (Tanzania), zob.: *Joint Interreligious Declaration on Peace Building, Democracy and Development*, www.lutheranworld.org/sites/default/files/Interreligious_Declaration-DaresSalaam_8May2014.pdf (dostęp: 27.02.2017); komunikat międzyreligijnej konsultacji pod hasłem „Życie religijne i przestrzeń publiczna w Azji”, która odbyła się we wrześniu 2015 r. w Hong-Kongu, zob.: *Communiqué of the Interfaith Consultation “Religious Life and Public Space in Asia”*, www.lutheranworld.org/sites/default/files/interfaith_consultation_communique_o.pdf (dostęp: 27.02.2017); deklaracja współpracy między ŚFL a Islamic Relief Worldwide, zob.: *Islamic Relief Worldwide and The Lutheran World Federation cooperation*, www.lutheranworld.org/sites/default/files/lwf_and_islamic_relief_collaboration_2.pdf (dostęp: 27.02.2017); *Religious Plurality and the Public Space. Joint Christian-Muslim Theological Reflections*, „LWF Studies” r. 2015, nr 1, www.lutheranworld.org/sites/default/files/DTPW-Studies-201501-Religious_Plurality_in_Public_Space.pdf (dostęp: 27.02.2017).

Pierwszy wymiar to widzialne i namacalne obszary działania: konkretne praktyki, których ludzie mogą bezpośrednio doświadczyć. Drugi i trzeci wymiar często nie są bezpośrednio widzialne, ale mogą być jeszcze potężniejsze. Drugi wymiar odnosi się do wzorców myślenia, takich jak przekonania, nastawienia, opowiadania, teologie i wartości, które dostarczają motywacji i prowadzą praktyki. Jest to zatem wymiar kulturowo-religijno-duchowy. Trzeci wymiar to instytucjonalne i proceduralne ramy, które wyznaczają pole działania w społeczeństwie. Jest to wymiar prawno-polityczno-cywilny. Podczas gdy wzorce myślenia dostarczają racjonalnych podstaw do praktyk z wewnątrz, struktury dostarczają ram i racjonalnych podstaw z zewnątrz. Rozróżnienie to odpowiada klasycznemu luterzańskiemu rozróżnieniu dwóch obszarów, opisanych w części drugiej tego dokumentu.

Wszystkie trzy wymiary są ze sobą połączone, ale nigdy nie są identyczne. Wzajemnie na siebie wpływają i stanowią dla siebie nawzajem wyzwanie. Wzorce myślenia często motywują i są wskazówką dla praktycznych działań, ale jeśli praktyki ulegną zmianie, także wzorce myślenia mogą się zmienić. Podobna dynamika zachodzi pomiędzy działaniami a regulacjami prawnymi.

Od samego początku nadrzędnym kryterium publicznego zaangażowania ŚFL było to, czy zmniejsza ono cierpienie najbardziej potrzebujących opieki. Przewidywanym celem jest zapewnienie wszystkim równego dostępu, bezpieczeństwa i uczestnictwa – sprawiedliwego miejsca dla wszystkich. Poprzez globalną wspólnotę podzielane przez Kościoły wspólne obszary działania, wzorce myślenia i instytucjonalne struktury skupiają się na tym celu. Mimo że nastąpił znaczny postęp, niesprawiedliwość w przestrzeni publicznej nadal jest rzeczywistością. To od wspólnoty Kościołów, samych Kościołów i każdego z osobna wymaga się refleksji nad dokonaniem wysiłkiem i odnalezienia nowych dróg zaangażowania się w przestrzeni publicznej, które przyniosą ze sobą znaczącą zmianę w społeczeństwie.

Pytania dotyczące zaangażowania Kościoła

- W jaki sposób Kościół wnosi swój wkład we wzmacnianie odpowiedzialnych struktur i w polepszenie problematycznych struktur w społeczeństwie?
- W jaki sposób Kościół, poprzez swoje praktyki duchowe i diakonijne, uzdalnia swoich członków do tego, by stali się aktywnymi obywatelami?
- Jakie nowe twórcze sposoby publicznego zaangażowania możesz określić lub sobie wyobrazić?

ABC zaangażowania Kościoła w przestrzeń publiczną

A. Umożliwienie współdziałania w przestrzeni publicznej w sposób partycypacyjny

Ponieważ wiele kwestii, będących przedmiotem publicznego zainteresowania, jest dość złożonych i wiąże się z wieloma zaangażowanymi podmiotami, istnieje potrzeba starannego zbadania danej kwestii w celu zrozumienia, o co szczególnie chodzi. W to wlicza się słuchanie ludzi dotkniętych daną sprawą i prowadzenie badań naukowych w odpowiadających problemowi obszarach tematycznych. W ramach takiego procesu analitycznego należy określić potrzeby i interesy różnych zaangażowanych osób, a związane z tym struktury siły muszą być starannie przeanalizowane. Kościół musi być świadomy swojej roli w danych okolicznościach i i szukać sposobów wspierania osądu danej kwestii w sposób partycypacyjny.

B. Budowanie relacji zaufania

Sytuacje konfliktowe prześladowają wiele społeczności we współczesnym świecie. Kościół jest wezwany do kroczenia drogami pokoju z innymi podmiotami społecznymi i do budowania relacji zaufania. Kościół daje przestrzeń do uczciwego mierzenia się z tematami stwarzającymi podziały. Kościół jest powołany do inicjowania procesów nawrócenia, uzdrowienia i przebaczenia, a także do kroczenia nowymi drogami pojednania. Kościół zaprasza do zdawania sprawy przed sobą nawzajem i wzajemnej odpowiedzialności oraz jest aktywnie zaangażowany we wzmacnianie

tętniącego życiem społeczeństwa obywatelskiego oraz sieci, które wspomagają solidarność.

C. Rzucanie wyzwania niesprawiedliwości

Kiedy naruszana jest godność człowieka, a także podstawowe prawa człowieka, Kościół w tych kompleksowych sytuacjach podnosi jednoznacznie swój profetyczny głos. Czasami Kościół może wykorzystać pewne ustalone procedury do opowiedzenia się na rzecz grup marginalizowanych i wykluczanych, czasami musi odnaleźć twórcze i nadzwyczajne sposoby, żeby zareagować na niesprawiedliwość. Ewangelia zawiera jasną wizję dotyczącą przemieniania opresyjnych struktur i destruktywnych systemów. Chrześcijanie są wezwani do angażowania się w politykę nie dla władzy, ale dla wzmocnienia tych, którzy cierpią niesprawiedliwość. Kościół promuje zasadę państwa prawa i odpowiedzialnych rządów jako najistotniejszy strukturalny warunek do ustanowienia w społeczeństwie sprawiedliwości i pokoju.

D. Odkrywanie znaków nadziei

Kościół jest miejscem, które zaprasza ludzi do odkrywania znaków nadziei i łączenia się z głęboką miłością Boga do tego świata. Kościół towarzyszy ludziom w ich duchowej podróży, podczas której, wzmocnieni Bożym Słowem, znajdują nadzieję poprzez Ducha Bożego. Kościół łączy jednostki poprzez inicjatywy, które rozpowszechniają nadzieję w społeczeństwie przez to, że otwierają nowe możliwości tam, gdzie ludzie czują się zagubieni albo bezradni. Opieka duszpasterska, inicjatywy diakonijne i publiczne zaangażowanie ukazują alternatywy dla tych, którym grozi uduszenie się w destrukcyjnej dynamice. Dzielenie się nadzieją jest ważnym wymiarem publicznego zaangażowania Kościoła.

E. Wzmacnianie i wspieranie ludzi w potrzebie

Kościół jest zobowiązany do wzmacniania ludzkiej zdolności do działania, dzięki czemu mogą oni żyć pełnią życia. Ewangelia niesie wizję, w której usuwane są wszystkie przeszkody, które powstrzymują ludzi przed pełnym uczestnictwem w społeczeństwie (Łk 4,18). Kościół stoi przy ludziach w ich cierpieniu i słucha ich błagań. Kościół szuka sposobów na wzmacnianie słabych i potrzebujących opieki poprzez diakonijną obecność, edukację, rzecznictwo, a czasami przez ruchy oporu. Kościół raduje się z ludźmi, którzy doświadczają uwolnienia i uzdrowienia, znajdują sprawiedliwość i pokój oraz cieszą się swoją godnością.

Aneks

Kościół w przestrzeni publicznej – oświadczenie Światowej Federacji Luterańskiej¹⁹

1. Wspólnota luterańska potwierdza powołanie do zaangażowania publicznego

Z okazji jubileuszu 500 lat Reformacji luterańskiej wspólnocie zależy, by podkreślić publiczne zaangażowanie Kościołów jako istotny element luterańskiego samorozumienia. Publiczne zaangażowanie jest konsekwentną odpowiedzią Kościoła na wolność, jaką mamy w Chrystusie do kochania i służenia bliźniemu. Reformacja jasno wyraziła, że ta wolność wyrasta ze zbawienia z łaski przez wiarę.

W czasach, w których dyskutuje się nad rolą i autorytetem religii, przedstawiamy, dlaczego i jak jako luteranie jesteśmy obecni i aktywni w przestrzeni publicznej. Jako globalna wspólnota kościelna w odniesieniu do przyszłości widzimy jako swoją misję wzmocnienie obecności w przestrzeni publicznej.

Chrześcijańskie życie kształtuje przesłanie Ewangelii. Uwalniająca Boża moc przemienia nas, byśmy prowadzili życie, które odzwierciedla radosną nowinę o Jezusie Chrystusie. W Chrystusie Bóg przyjmuje naszą

¹⁹ To publiczne oświadczenie zostało przyjęte przez Radę Światowej Federacji Luterańskiej podczas posiedzenia w Wittenberdze w Niemczech w czerwcu 2016 r.

kruchosc, cierpienie oraz grzech i prowadzi ludzką egzystencję do nowego życia (Flp 2). Chrzest jest kotwicą chrześcijańskiego życia i chrześcijańskiego zaangażowania publicznego. Biblia wzywa nas do tego, byśmy byli gotowi do wy tłumaczenia się z naszej nadziei przed każdym, kto tego zażąda, czyniąc to z łagodnością i szacunkiem (1 P 3,15). Chrzest zakłada powołanie do życia w wierze, miłości i nadziei (1 Kor 13,13), i w gotowości do dbania o pomyślność wszystkich.

Chrześcijańskie wspólnoty mają wymiar publiczny, ponieważ Bóg powołał je do tego, by były siłami, które przemieniają świat (Rz 12,2). Kościoły i zbory są wezwane do tego, by wyjść poza swoją strefę komfortu i być profetycznie obecne wśród krzyków nędzy i nadziei, które unoszą się z ich lokalnych i globalnych kontekstów. Gdy Kościoły izolują się od wielkich trosk i problemów swojego społeczeństwa, tracą możliwość bycia solą ziemi i światłem dla świata (Mt 5,13-16).

2. Luterańska wspólnota jest zobowiązana do wzmacniania przestrzeni publicznej jako miejsca sprawiedliwego dla wszystkich

Wyobrażamy sobie przestrzeń publiczną jako miejsce sprawiedliwe dla wszystkich i deklarujemy, że będziemy aktywnie wносить wkład w taką przestrzeń. Przestrzeń publiczna jako miejsce sprawiedliwe dla wszystkich charakteryzuje się trzema ważnymi elementami: 1. równym dostępem do wspólnych dóbr i politycznych procesów decyzyjnych; 2. bezpieczeństwem, zwłaszcza tych, którzy wymagają opieki, oraz 3. znaczącym uczestnictwem i interakcją pomiędzy wszystkimi grupami społecznymi.

Wzmocnienie społeczne ma miejsce wtedy, gdy głos grup tradycyjnie wykluczonych z procesów społecznych, politycznych i ekonomicznych staje się słyszalny, a ich postulaty zostają sformułowane publicznie, dzięki czemu mogą wносить wkład w rozwój politycznych sposobów działania i transformacji kulturowej.

3. Luterkańska wspólnota potwierdza publiczną rolę i odpowiedzialność wspólnot religijnych

Wbrew tendencjom do ograniczania religii do sfery prywatnej i wycofywania się do zamkniętych wspólnot, stwierdzamy, że wspólnoty religijne mają publiczną rolę w społeczeństwie. Wnoszą aktywny wkład we wspólne dobro, dzieląc się swoimi duchowymi wizjami i wartościami, wyrażając swoje rozumienie sprawiedliwego i pokojowego społeczeństwa, opowiadając się przeciwko opresyjnym strukturom i służąc ludziom w potrzebie.

Taka rola publiczna zawiera w sobie odpowiedzialność za uporządkowanie własnych spraw w sposób odpowiedzialny i transparentny, zarówno w kwestiach instytucjonalnych, jak i teologicznego nauczania. Wspólnota luterkańska jest świadoma ludzkiej niedoskonałości i grzeszności, również w obrębie Kościoła. Ze względu na to Kościół nie może rościć sobie prawa do uprzywilejowanego statusu w publicznym dyskursie. Słowo Ewangelii niesie światu życie, a Kościół jest narzędziem, przez które Ewangelia jest słyszalna. Zatem Kościół jest wezwany do tego, by krytycznie i samokrytycznie angażować się w tym świecie.

4. Luterkańska wspólnota podkreśla różnicę pomiędzy obszarem świeckim a duchowym

W deklarowaniu aktywnej obecności w przestrzeni publicznej pomocne jest rozróżnienie pomiędzy obszarem świeckim a duchowym. Zgodnie z teologią luterkańską w obszarze świeckim prawo stosuje się do ustalania porządku w społeczeństwie w taki sposób, żeby wszyscy ludzie mogli żyć razem w pokoju. W sercu obszaru duchowego znajduje się dzielenie się dobrą nowiną o Bożej wielkiej miłości do tego świata. Zwiastowanie Bożego miłosierdzia jest podstawowym znamieniem naszego Kościoła i ważnym wkładem w przestrzeń publiczną.

Luterkańska wspólnota opowiada się przeciwko polityzacji religii i instrumentalizacji polityki przez grupy religijne. Taka dynamika zniekształca

znaczenie i funkcję obu obszarów i rozwija potencjał destrukcji całego społeczeństwa. Zadaniem Kościoła nie jest dominacja w przestrzeni publicznej, ale raczej ostrzeżenie przed takim światopoglądem czy religią, chrześcijańską lub inną, która ma tendencje do stania się ideologią dominującą w przestrzeni publicznej. Luterska wspólnota podkreśla znaczenie wolności religii i wolności wyznania jako sposobu ochrony obszaru duchowego w życiu ludzi przed zbyt dużą ingerencją. Luterska wspólnota potępia wszelką przemoc, domową czy publiczną, i wszelką mowę nienawiści, praktykowane w imię religii.

5. Luterska wspólnota uważa przestrzeń publiczną za przestrzeń wspólną

Luteranie żyją w swoich społeczeństwach z ludźmi innych tradycji religijnych i przekonań. Dialog i współpraca są kluczowe w tworzeniu nastawionej na uczestnictwo przestrzeni publicznej. Podczas gdy wiele społeczeństw prześladują konflikty, Kościół jest powołany do kroczenia z innymi drogą pokoju i budowania relacji opartej o zaufanie. Kościół jest powołany do inicjowania procesów nawrócenia, uzdrowienia i przebaczenia, a także do kroczenia nowymi drogami pojednania. Kościół jest aktywnie zaangażowany w budowanie tętniącego życiem społeczeństwa obywatelskiego oraz sieci solidarności.

6. Luterska wspólnota uznaje prawa człowieka za ważne narzędzie urzeczywistnienia sprawiedliwości i pokoju

Chrześcijańskie świadectwo w przestrzeni publicznej kierowane jest głównie oceną konsekwencji decyzji politycznych dotyczących ludzi znajdujących się w najniekorzystniejszej sytuacji społecznej. Ponieważ jako Boże stworzenia wszyscy ludzie zostali stworzeni z jednakową godnością, Kościół

został wezwany do ponownej oceny kulturowego rozróżnienia pomiędzy centrum a marginesem, pomiędzy potężnymi a uciskanymi, pomiędzy tymi, którzy są wysoko, a tymi, którzy są nisko. W pluralistycznym i zglobalizowanym świecie prawa człowieka stały się ważnym narzędziem urzeczywistniania sprawiedliwości i pokoju.

7. Luterska wspólnota zobowiązuje się do podejmowania pięciu kluczowych aktywności w przestrzeni publicznej:

- Umożliwienie współdziałania w przestrzeni publicznej w sposób partycypacyjny.
- Budowanie relacji zaufania.
- Rzucanie wyzwania niesprawiedliwości.
- Odkrywanie znaków nadziei.
- Wzmacnianie i wspieranie ludzi w potrzebie.

Grupa robocza

Członkowie

Arcybiskup dr Antje Jackelén (Szwecja) – przewodnicząca

Biskup emeryt dr Suneel Bhanu Busi (Indie)

Ks. dr Eva Harasta (Austria)

Dr Eneida Jacobsen (Brazylia)

Dr Kathryn M. Lohre (USA)

Ks. Lusungu Mbilinyi (Tanzania)

Dr Jerzy Sojka (Polska)

Pracownicy ŚFL

Ks. dr Simone Sinn (Niemcy) – koordynator

Ks. dr Kenneth Mtata (Zimbabwe)

Dr Ojot Ojulu (Etiopia)